

Commentariorum series in evangelium Matthaei

4 τὴν οὖν πρώτην ἐρωτηθεὶς ἐπήγαγε καὶ τὴν δευτέραν, οὐδὲν αὐτῆς ἀπο δέουσας. εἰ δὲ ἔστι τις πρώτη ἐντολή καὶ ἄλλη δευτέρα, εἴη ἂν τις καὶ τρίτη καὶ ἄλλη τετάρτη καὶ καθεξῆς. 21 (ἀκούσαντες γὰρ) γεγραμμένου ἐν τῷ νόμῳ περὶ τῶν θείων ῥημάτων ὅτι «ἀφάψατε αὐτὰ ἐπὶ τῆς χειρὸς ὑμῶν, καὶ ἔσται ἀσάλευτα πρὸ ὀφθαλμῶν ὑμῶν» οἱ τὰ ἔργα αὐτῶν ποιῶντες «πρὸς τὸ θεαθῆναι τοῖς ἀνθρώποις», γράψαντές τινα τοῦ νόμου ῥητὰ εἰς περικομμάτια διφθερίων δύο καὶ περιδήσαντες τὸ μὲν ἕτερον φοροῦσιν ὡς στέφανον ἐπὶ τῆς 22 κεφαλῆς τιθέντες κατὰ τοῦ μετώπου τοῦ γεγραμμένου, τὸ δὲ ἕτερον κατὰ τοῦ βραχίονος τῆς ἐτέρας τῶν χειρῶν· καὶ καλοῦσι ταῦτα «φυλακτῆρια». οὕτω δὲ καὶ περὶ κρασπέδου τι εὐρόντες ἐν τῷ Δευτερονομίῳ οἶονται τηρεῖν τὸν νόμον κράσπεδόν τι ποιήσαντες ἐπὶ τινος κλώσματος ὃ φοροῦσιν ἐπὶ τοῖς ἐνδύμασι. 42 Οὐ δύνανται γὰρ τὸν ἐν τοῖς δώδεκα τεταγμένον Ζαχαρίαν υἱὸν Βαραχίου ἀνὴρ ρηκέναι οἱ νῦν ὑπὸ τοῦ σωτήρος ὀνειδίζόμενοι. ἀλλ' εἰ κὸς [καθὼς φησὶν Ἰώσηπος] Ζαχαρίαν νῦν λέγεσθαι τὸν Ἰωάννου πατέρα, περὶ οὗ ἀπὸ μὲν γραφῶν δεῖξαι οὐκ ἔχομεν οὔτε ὅτι υἱὸς ἦν Βαραχίου, οὔτε ὅτι οἱ γραμματεῖς καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἐφόνευσαν αὐτὸν «μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου». ἀλλ' ἦλθεν εἰς ἡμᾶς τοιαύτη τις παράδοσις, ὡς ἄρα ὄντος τινὸς περὶ τὸν 43 ναὸν τόπου, ἔνθα ἔξῃν τὰς μὲν παρθένους εἰσιέναι καὶ προσκυνεῖν τῷ θεῷ, τὰς δὲ ἤδη πεπειραμένας κοίτην ἀνδρῶν οὐκ ἐπέτρεπον ἐν ἐκείνῳ. ἡ οὖν Μαρία μετὰ τὸ γεννηθῆσαι τὸν σωτήρα [ἡμῶν] ἔλθοῦσα προσκυνῆσαι ἔστη ἐν τῷ τόπῳ τῶν παρθένων. καὶ κωλύοντων τῶν εἰδότην αὐτὴν γεννήσασαν ὁ Ζαχαρίας ἔλεγε τοῖς κωλύουσιν ἀξίαν αὐτὴν εἶναι τοῦ τόπου τῶν παρθένων ἔτι παρθένον οὔσαν. ὡς οὖν σαφῶς παρανομοῦντα καὶ εἰς τὸν τόπον τῶν παρθένων ἐπιτρέποντα γυναῖκα γίνεσθαι ἀπέκτειναν «μεταξὺ τοῦ ναοῦ καὶ τοῦ θυσιαστηρίου» οἱ τῆς γενεᾶς ἐκείνης. ὀνειδίζονται γοῦν ὑπὸ τοῦ σωτήρος οὐχ ὡς υἱοὶ τῶν τούτων προφητῶν καὶ τὸν Ζαχαρίαν μετὰ τῶν προφητῶν, ἀλλ' ὡς αὐτοὶ φονεύσαντες. οὐ θαυμαστὸν δέ, εἰ ἔτυχεν ὡς περὶ ὁμωνύμους εἶναι τὸν πατέρα Ἰωάννου Ζαχαρίαν τοῦ ἐν τοῖς δώδεκα. οὕτω καὶ τὸν πατέρα τοῦ πατρός. 54 εἰ γὰρ καὶ ὡφθη τισὶν ἀγίοις μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλ' οὐχὶ τοῖς ἀπίστοις Ἰουδαίοις. 83 ἐπεὶ δὲ καὶ ἀναγωγῆς δεῖται τὸ ῥητόν, (βδέλυγμα ἐρημώσεως) κατὰ ἀναγωγὴν ἑτερόδοξος λόγος καὶ ἀσεβὲς δόγμα εἰσαγόμενον ἀπὸ τῶν ῥητῶν τῆς γραφῆς, οἷς χρῶνται οἱ ἑτερόδοξοι. τὸ δὲ «ἐστός» δηλοῖ ὅτι κατασκευαῖς βεβαίον θέλει τὰ ἑαυτοῦ δόγματα ὁ Ἀντίχριστος λόγος. 84 αἰεὶ μὲν οὖν τὸν ἀναγινώσκοντα [μάλιστα] δεῖ σπεύδειν νοεῖν τὰς γραφάς, <μάλιστα κλ> ὅτε δόγμα φανερόν εἰς ἐρήμωσιν τῆς ψυχῆς πρόκειται (φέρων εἰς ἐρήμωσιν τὴν ψυχὴν κτλ. Β). 86 ἀποτιθεμένους τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον (τοῦτο γὰρ φησὶ τὸ ἱμάτιον) 93 (οἱ κατὰ θεωρίαν ἐκλαμβάνοντες τὰ εἰρημένα φασί) τὸ βδέλυγμα ἔστηκε, πῶς ἔστιν ὧδε ἢ ὧδε; 94 καὶ ὁ μὲν ἔξω τῆς πίστεως καὶ τοῦ τῆς ἐκκλησίας κανόνος καὶ τῆς γραφῆς λέγει· ἰδοὺ ἐν τῇ ἐρήμῳ. 95 διὸ ἐπιφέρεται· μὴ ἐξέλθητε· ὁ γὰρ σοφία κοσμικῆ πιστεύσας ἐξῆλθε καὶ γέγονεν ἐθνικός. ὁ δὲ ἀπόκρυφα ἐπαγγελλόμενος ἐρεῖ· ἰδοὺ ἐν τοῖς ταμείοις, διὸ ἐπιφέρεται· μὴ πιστεύσητε. τροπικῶς ἢ τῆς ἀληθείας ἀστραπή, ἢ ἔοικεν ἢ παρουσία τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, ἐν πάσῃ ἐξομαλίζεται νομικῆ, προφητικῆ, εὐαγγελικῆ, ἀποστολικῆ γραφῆ. καὶ ἐξεληθούσα ἀπὸ ἀνατολῶν, τῶν ἀρχῶν τοῦ Χριστοῦ, φαίνεται ἕως τῶν κατὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ πάθους δυσμῶν. 96 ὅρα δὲ εἰ μία ἀνατολή ὁ νόμος, μία δύσις τὸ πέρας τοῦ νόμου· ἄλλη ἀνατολή ἕως δύσεως Ἰησοῦς Χριστὸς ἕως Παύλου, ὃ ἐσχάτω πάντων «ὡς περὶ ἐκτρώματι ἐφάνη». καὶ γενικῶς μὲν εἰς Ἀντίχριστος, ὡς τὸ ψευδὸς ἐν· <ε>ἰδικῶς δὲ πολλοὶ καὶ πολλὰ ψευδῆ διδάγματα καὶ δόγματα. 97 ὡς δὲ Χριστοῦ, ἀληθοῦς λόγου, προφητῆται, καὶ Ἀντιχρίστου, ὄντος ψευδοῦς λόγου, ψευδοπροφητῆται. 98 ὅπου γὰρ τὸ κατὰ τὴν

οικονομίαν τοῦ πάθους πτώμα πεσόντος τοῦ Ἰησοῦ, ἵνα τοὺς πεσόντας στήση, συναχθήσονται οὐχ οἱ τυχόντες, ἀλλ' οἱ πτεροφυοῦντες μαθηταὶ καὶ κατὰ τὸν Σολομῶνα κατασκευάσαντες πτέρυγας ὡς ἀετοὶ μεγαλοφυῶς καὶ βασιλικῶς, πρὸς τὸ πάθος Χριστοῦ πεπιστευκότες· διὸ οὐ γῦπες, οὐ κόρακες, ἀλλὰ τὸ μὴ νεκροβόρον ζῶον. 99.10 οἷς λεκτέον κατὰ τὸ ῥητόν, ὅτι ὡς ἀπὸ τοῦ πολλοῦ τῆς ἐκπυρώσεως καπνοῦ ἢ ἀπὸ τοῦ μηκέτι τρέφεσθαι τοῖς ἀναθυμιάμασιν οἱ μεγάλοι φωστῆρες σκοτιζονται καὶ οὐ διδῶσι τὸ φῶς, οὕτω μαραινόμενου τοῦ ἐν τοῖς ἄστροις φωτὸς τὸ λείπον γεῶδες οὐ δυνάμενον μετεωρίζεσθαι ἔξεδρον ἀπὸ τῶν οὐρανῶν ἔσται, αἷτε λογικαὶ τῶν οὐρανῶν δυνάμεις ξένον σάλον παθοῦσαι καὶ τοῦ διεληλυθότος αὐτοὺς πάλιν κατιόντος σαλευθήσονται, τάχα ἐπὶ τὸ βέλτιον, 100 τό τε σημεῖον, ᾧ εἰρηνολογήθη τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς φανεῖται, ὡς τοὺς ἀπίστους εἰς συναίσθησιν ἐλθόντας θρηνῆσαι ἐπὶ τῷ κακῶς εἰρηκέναι Χριστιανισμῶν. ... ἢ ἀπὸ τοῦ μηκέτι τρέφεσθαι τοῖς ἀναθυμιάμασιν ...) ... τὸ λείπον γεῶδες) 101 χρηστέον εἰς ταῦτα τοῖς ἐν Ἡσαΐα περὶ τῆς ἡμέρας κυρίου καὶ τοῖς ἐν Ζαχαρίᾳ περὶ τοῦ κόψεσθαι τὰς φυλάς εἰρημένους. 103 ἐν δὲ ἀναγωγῇ ἔρεις σκοτιζόμενον ἥλιον τὸν διάβολον ἐπὶ πολὺ μὲν μετασχηματιζόμενον ὡς ἄγγελον φωτὸς καὶ πολλοὺς ἀπατήσαντα ὡς ἥλιον, ἐπὶ δὲ συντελείας ἐλεγχθῆ σόμενον σκότος καὶ ὑποκριτὴν ἀνατολήν. σελήνην δὲ οὐ δώσουσαν «τὸ φέγγος» τὴν τῶν πονηρευομένων ἐκκλησίαν, ἐπαγγελιομένην μὲν διδόναι τὸ φῶς, τότε δὲ ἐλεγχθῆσομένην ἀνατραπέντων αὐτῆς τῶν δογμάτων. τοὺς δὲ ἐν ὑψώμασι λόγων ἐπαιρομένους «κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ θεοῦ» τοὺς πεσομένους ἀστέρας ἐκ τοῦ ἰδίου οὐρανοῦ. 108 υἱὸν δὲ ἀνθρώπου ἑαυτὸν φησὶν ὡς ἐνσώματον ἐλευσόμενον ὥσπερ δέ, ὅτε μετεμορφώθη παραλαβὼν τοὺς τρεῖς μαθητάς, νεφέλη φωτεινὴ ἐπεσκίασεν αὐτούς, οὕτως ἐν τῇ δευτέρᾳ παρουσίᾳ ἐνδοξότερον μεταμορφωθείς ἐπὶ πλειόνων ἤξει νεφέλων, ὡς ἂν οὐ τρισὶν ἀλλὰ πλείοσιν ὀρώμενος. 110 καθὰ καὶ ἀνελήφθη ἐρχόμενος ἐν νεφέλαις, ὡς ἐν ταῖς Πράξεσιν ἔφησεν ὅτι «νεφέλη ὑπέλαβεν αὐτόν, καὶ ἰδοὺ ἄνδρες δύο εἶπον αὐτοῖς· οὗτος ὁ Ἰησοῦς οὕτως ἐλεύσεται, ὃν τρόπον ἐθεάσασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν». 112 ἐν δὲ ἀναγωγῇ νεφέλαι, ἐφ' ὧν ἔρχεται ὁ κύριος, αἱ θεῖαι γραφαὶ δεικνύουσαι τὴν ἐνδοξὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐπιδημίαν 113 συνάγονται δὲ ὑπὸ τῶν ἀγγέλων τοῦ θεοῦ ἧτοι οἱ ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ μέχρι τῆς συντελείας κλητοὶ καὶ ἐκλεκτοὶ ἢ καὶ οἱ ἀπὸ κτίσεως καὶ καταβολῆς κόσμου χαρέντες ἐπὶ τῷ ἰδεῖν τὴν ἡμέραν Χριστοῦ ὡς Ἀβραάμ. 114 τάχα ἐν τῷ μεταξὺ παρὰ τοῖς προπαιδεύουσι τὰ οὐράνια ἀγγέλοις διατρίβοντες, ἴν' ὑπὸ τελείῳ διδασκάλῳ, λόγῳ <υἱῷ Diehl > θεοῦ, παιδευθέντες συμβασιλεύσωσιν αὐτῷ. 118 ἄλλως τε συκῆ παραβάλλεται ὁ πᾶς κόσμος, οὗ ἢ συντέλεια προφητεύεται, ἢ ἕκαστος τῶν ἐπὶ τὸ μακαρίως ζῆν ὀδεύοντων καὶ τὸ ἰδεῖν τὴν Χριστοῦ λόγου ἐνδοξὸν ἐσομένην αὐτῷ καὶ τελείαν ἐπιδημίαν. ὡς γὰρ ἡ συκῆ, οὕτω καὶ ὁ κόσμος καὶ ἕκαστος τῶν σωζομένων νῦν μὲν (ὡς ἐν χειμῶνι) δυνάμει ἔχει φύλλα καὶ καρπούς, ὕστερον δὲ ἐνεργεία 119 τῶν ἐν θέρει φανερωθησομένων. 120 καὶ ὁ χειμασθεὶς δὲ ἐν πειρασμῷ ἐπὶ θέρει ὀδεύει φέρων ἀπαλὸν κλάδον, μὴ σκληρὰν καρδίαν, καὶ αἱ ἐν ἔργοις προκοπαὶ φέρουσι τὰ φύλλα καὶ ἡ τελειότης τοὺς καρπούς (I. καὶ τελειοτάτους καρπούς Diehl). ὡς ἄμπελος δὲ ἀληθινὴ ὁ σωτὴρ, οὕτω καὶ συκῆ τὸ ἅγιον πνεῦμα τὸ φέρον τοὺς σωτηρίου καρπούς, 121 τὰ σῦκα τὰ χρηστά, ὧν ἡ παλάθη ἐθεράπευσεν Ἐζεκιάν τὸν βασιλέα. οἱ μὲν πλείους ἀνοίσουσι τὸν λόγον ἐπὶ τὴν καθαίρεσιν τῆς Ἱερουσαλήμ, ἣν εἶδον οἱ καὶ τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ ἰδόντες. λέγει οὖν ὅτι πάντως ἐκβήσεται τὰ εἰρημένα καὶ μενεῖ ἢ γενεὰ τῶν πιστῶν ... ἢ ἐπεὶ πολύσημος ἐν τῇ γραφῇ ἢ γενεὰ λέξις (δηλοῖ γὰρ καὶ τὸν ἐκ περιτομῆς λαὸν καὶ τὸν ἐξ ἐθνῶν) 122 ἀκουστέον, ὅτι οὐ μὴ παρέλθῃ ἢ ἐν ὄψει τοῦ σωτῆρος τῆς καινῆς διαθήκης γενεὰ οὐδὲ ἐλεύσεται ἐπὶ τὰς ἐπαγγελίας, ἕως οὗ πάντα ἃ εἶπεν ὁ σωτὴρ γένηται. καὶ

ἐκάστῳ δὲ ἡμῶν ταῦτα γενέσθαι μυστικῶς δεῖ, ἐὰν ἀπὸ τῆς διδασκαλίας ἕως τέλους ἐν πᾶσι τις διαρκέσας μείνη ἀπαθὴς ἄχρι τῆς ἐνδόξου Χριστοῦ παρουσίας. 123 τοὺς ἐν οὐρανῷ καὶ ἐν γῆ μετωνυμικῶς οὐρανὸν καὶ γῆν λεγομένους διελεύσει, πᾶσαν τὴν ἑαυτῶν κατὰ στασιν, ἵνα ἔλθωσιν ἐπὶ τὰ ὑπερέχοντα. οἱ γὰρ τοῦ σωτῆρος λόγοι αἰεὶ τὰ οἰκεῖα ἐνεργῆ σουσιν ὡς τέλειοι καὶ οὐκ ἐπιδεχόμενοι βελτίους γενέσθαι παρελθόντες ὅς εἰσιν. ἀλλ' «ὁ οὐρανὸς μὲν καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι αὐτοῦ μενοῦσι» λόγοι ὄντες τοῦ δι' οὗ τὰ πάντα ἐγένετο· 124 ὁ γὰρ λόγος τῶν γεγονότων οὐ παρέρχεται, εἰ καὶ αὐτὰ παρέρχεται. 125 ὁ δὲ λέξει, πρὸ μὲν τῆς οἰκονομίας τὸν Χριστὸν τοῦτο λέγειν, μετὰ δὲ τὴν οἰκονομίαν οὐκέτι, ὅτε «ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσε καὶ ἔχαρίσατο αὐτῷ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα». 126 ἀπέκρουεν ὁ υἱὸς εἰπὼν μὴ γινώσκεις εἰς τὸ συμφέρον τῶν μαθητῶν. ἕτερος δὲ φησιν, ὅτι ὡςπερ ὁ Παῦλος φησι «τότε καὶ ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ πατρὶ» οὐχ ὡς ἀνυποτάκτου (l. ἂν ὑποτάκτου Diehl) ποτὲ ὄντος, ἀλλ' ὡς μηδέπω τῶν μελῶν αὐτοῦ πάντων τελειωθέντων, οὕτως ἐπεὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ οὐκ οἶδε τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἢ τὴν ὥραν, οὐδὲ αὐτὸς λέγει εἰδέναι ... 127 καὶ κατὰ τὴν τῆς γραφῆς περὶ τοῦ εἰδέναι συνήθειαν καὶ «ὁ φυλάσσω ἐντολὰς οὐ γνώσεται πταῖσμα» ἀντὶ τοῦ οὐ πείσεται· καὶ «τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν ἁμαρτίαν ὑπὲρ ἡμῶν ἐποίησε». τοιοῦτόν τι σημαίνει καὶ τὸ «οὐδὲ ὁ υἱὸς» καὶ κατὰ τὸ «ἔγνω Ἀδὰμ Εὐὰν τὴν γυναῖκα αὐτοῦ» 128 νῦν μὲν προπαρασκευάζει τὴν γνῶσιν τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας τοῖς κληρονόμοις· τῆς ἐπαγγελίας τῆς ἀφ' οὗ «ἑαυτὸν ἐκένωσεν», ἵνα ἅπαντες δι' οὗς ἀνέλαβε τὴν τοῦ «δούλου μορφὴν», γνῶσι τὰ τῆς ἡμέρας καὶ ὥρας, «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε καὶ οὐς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». 130.30 τὸ γὰρ ἐκάστου τῆς ἐξόδου τέλος μόνος οἶδεν ὁ θεὸς καὶ ὁ πνεῦμα 131 θεοῦ ἔχων, ὡς Σαμουὴλ τοῦ Σαουλ (I. Regn.28,19) καὶ Ἡλίας τοῦ Ὀχοζίου. 132 ἡ δὴ δύο ἐν τῷ ἀγρῷ τῷ ἡγεμονικῷ, ὅτε τοῦ σπουδαίου νοῦς καὶ ὁ τοῦ φαύλου, καὶ τῶν ἀληθουσῶν ἐν τῷ βαρεῖ μιλῶνι τοῦ κόσμου ψυχῶν ἔνθα ἢ μὲν καλὴ καὶ ἀγαθὴ παραλαμβάνεται, ἢ δὲ φαύλη ὡς ἀναξία ἀφίεται. δύναται δὲ σημαίνει σθαι καὶ τὰ δύο ἐπὶ μιᾶς ὕλης σώματα, ὧν τὸ μὲν τοῦ δικαίου ὁ ἕτερός ἐστι τῶν ἐπὶ τῆς μιᾶς κλίνης ὁ παραλαμβανόμενος, τὸ δὲ τοῦ ἀδίκου ὁ ἕτερος καὶ ἀφιέμενος. καὶ τὸ μὲν σῶμα ὡς ἀσθενὲς ἐπὶ κλίνης ἐστὶν κἂν παραλαμβάνηται, ἢ δὲ ψυχὴ διὰ πολλῶν, <ὧν κλ> ἀνέχεται ἐν τῷ βίῳ, ἀλήθει ἐν τῷ μιλῶνι τοῦ κόσμου. 133 τούτων οὖν τῶν ἐξῆς οὐχ ὡς περὶ τῆς καθολικῆς, ὡς δὲ περὶ τῆς ἐκάστου συντελείας μάλιστα ἐκκληπτέον τὸν λόγον. οὗτοι γὰρ ἤκουσαν γρηγορεῖν, ὧν μακρὰν τὸ καθολικώτερον ἦν, διὰ τὴν ἐσομένην ἐν αὐτοῖς ἐπιδημίαν τοῦ λόγου, οὕτω ὡς ἔμελλεν ἔσθαι γενομένην ἐν αὐτοῖς. 134 καὶ ὁ μὲν κύριος ἐλθὼν εἰσέρχεται εἰς οἰκίαν ψυχὴν οἰκοδεσπότης νοῦ(ς), ὁ δὲ κλέπτης ἀντικείμενος διορύσσων τὰς φυσικὰς ἐννοίας τῆς ψυχῆς, ἃς ὠκοδόμησεν ὁ λόγος, καὶ ἀνατρέπων, ἵνα σκυλεύσῃ, τὸν νοῦν. 135 καὶ πᾶς δέ, ὃν γρηγοροῦντα ὁ λόγος (εἰ καὶ μηδέπω ὡς ἥλιος, ἀλλ' ὡς λύχνος) φωτίζει, 136 ἐπιτηρεῖν ὀφείλει καὶ τὸν λύχνον τοῦ κυρίου 137 ἐπὶ δύσει, εἴτε ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, εἴτε καθ' ἣν συντέλεια τοῦ αἰῶνος τούτου γίνεται αὐτῷ. τάχα δὲ μετὰ τὸν κλέπτην ἔρχεται ὁ κύριος· ἐπ' ἐκεῖνον δὲ ἔρχεται, οὗ ὁ κλέπτης γρηγοροῦντος ἀπέσχετο. 138 ὅρα δὲ εἰ μὴ καὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα ἐγχειρισθέντας ἐπισκόπους καὶ διδασκάλους δυσωπεῖ ὁ λόγος. 140 τὸ παρὰ τοῦ Δανιὴλ εἰρημένον πρὸς θάτερον τῶν κατειπόντων τῆς ἀγίας Σωσάννης πρεσβυτέρων «ἤδη γὰρ ὁ ἄγγελος τοῦ θεοῦ λαβὼν φάσιν παρὰ τοῦ θεοῦ σχίσει σε μέσον» [ἐρμηνεύων Ὁριγένης λέγει] γενήσεται πάντως αὐτῷ τοῦτο ἐν τῇ κρίσει κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τοῦ κυρίου, ὅτι «καὶ διχοτομήσει αὐτόν». 144 διχοτομήσει ὅτι (l. διχοτομήσει δὲ ὅτε Diehl κλ) «τὸ πνεῦμα ἐπιστρέφει πρὸς τὸν θεὸν ὃς ἔδωκεν αὐτό», ἢ δὲ ψυχὴ μετὰ τοῦ λεγομένου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ σώματος ἄπεισιν «εἰς γέενναν». κλαίουσι τοίνυν ἀνθ' ὧν ἐγέλων,

145 βρύξουσι δὲ τοὺς ὀδόντας λογιζόμενοι τὸ τέλος τοῦ πόνου καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς κολάσεως οἰονεὶ θέλοντες αὐτὰ γενναίως φέρειν. δέκα παρθένους εἶναι φησὶ τὰς ἐν ἑκάστη ψυχῇ αἰσθήσεις ἀποστάσας τῆς εἰδωλολατρείας τῷ παραδέξασθαι «εἴτε προφάσει εἴτε ἀληθείᾳ» τὸν τοῦ θεοῦ καθαρὸν λόγον καὶ παρθενοποιηθείσας. 146 ... αἱ καὶ ἀντανακολουθοῦσαι ὡς αἱ ἀρεταὶ τῇ ὑποστάσει τοῦ Χριστοῦ (var. lect. ὁ Χριστός). εἰσὶ δὲ αἱ τε κοινῶς νοούμεναι καὶ αἱ ἐν Παροιμίαις κείμεναι, διὸ καὶ ἐν τῇ πεντάδι οὐχ αἱ μὲν μωραὶ αἱ δὲ φρόνιμοι, ἀλλ' εἰ μία καὶ πᾶσαι. ... λαμπάδες δὲ τὰ ὄργανα τοῦ καλῶς καὶ κατὰ λόγον 147 βιοῦντος ἢ ἐναντίως. ἐξήλθον δὲ εἰς ἀπάντησιν αἱ παραδεξάμεναι τὸ περὶ Χριστοῦ καὶ ἐκκλησίας μυστήριον· ἐξίασι γὰρ ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου πλάνης πρὸς τὸν ἐτοίμως ὀρμῶντα πρὸς αὐτάς. ... ἔλαιον ὁ ἐπιχεόμενος λόγος τοῦ ψυχικοῦ, τοῦ τὴν ἀγαθὴν πρᾶξιν ἐργάζομένου 148 ... καθεύδουσιν οἱ ἅπαν ἰστάμενοι τοῦ ζωτικοῦ τόνου· οὐκ ἀπολλύουσι γοῦν τὰς λαμπάδας αἱ φρόνιμοι οὐδὲ ἀπροσεκτοῦσι περὶ τὴν τήρησιν τοῦ ἐλαίου. ἐμβοῶσιν οἱ ἄγγελοι ταῖς κοιμωμέναις (κοιμωμένων Diehl) αἰσθήσεσι διεγείροντες αὐτάς, τοῦτο ἐστὶ τὰ «λειτουργικὰ πνεύματα εἰς διακονίαν ἀποστελλόμενα διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν». 149 πωλοῦσι δὲ τὸ ἔλαιον οἱ διδάσκοντες μισθοῦ προσεδρίας, προσοχῆς, φιλομαθίας, σπουδῆς, φιλοπονίας. πολλοὶ γὰρ εἰσιν, οἳ αὐτάρκη μὲν πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς πολιτείας ἔχουσι λόγον, οὐ μὴν ὥστε καὶ ἐτέρους διδάξαι. ὁ δὲ μὴ ἐν καιρῷ τὸ λογικὸν ἔλαιον κτῶμενος ἀπόλλυσιν 150 ὄντως τὸ συνεισελθεῖν εἰς τοὺς γὰρ μους τῷ νυμφίῳ· ὅποιοί εἰσιν οἱ πρὸς τὴν ἔξοδον μανθάνειν ἀρξάμενοι. ... κόσμος λαμπάδων ἢ κατὰ τὰς αἰσθήσεις εὐαγγελικῆς χρῆσις, ὀφθαλμῶν ἐπὶ τῷ θαυμάζειν τὸν πεπονηκότα καὶ μύειν «ἵνα μὴ ἴδωσιν ἀδικίαν», ἀκοῆς μὴ παραδεχομένης μάταιον μηδὲ «κρίσιν αἱμάτων», τοῦ δὲ Ἰησοῦ λόγους, γεύσεως ἐσθιούσης Χριστὸν κύριον, ὀσφρήσεως Χριστοῦ εὐωδίας (II. Cor. 2,15) ἀπολαυούσης καὶ τοῦ ἔκκενωθέντος μύρου (Cant. 1,3), ἀφῆς 151 ἀπτομένης τοῦ λόγου ὡς Ἰωάννης λέγει «αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς» (Joh. 1,1). συμπέρασμα δὲ τοῦ λόγου, παντὶ καιρῷ παρεσκευάσθαι πρὸς τὴν ἔξοδον. 156.10 μὴ θαύμαζε δὲ εἰ ἔνεκα τοῦ μὴ διδάξαι τὸν λόγον τοιαυτὰ τις πείσεται· Παῦλος γὰρ λέγει· «οὐαὶ μοι γὰρ ἐστὶν ἂν μὴ εὐαγγελίζωμαι». 157 ... ὅθεν καὶ οὐχ οἱ δοῦλοι πρὸς τὸν κύριον, ἀλλ' ἐκεῖνος ἔρχεται, ἵνα κρίνας τὸ κατ' ἀξίαν ἀποδῷ. 159 καὶ ἂν σπεῖρει ὁ δίκαιος «εἰς τὸ πνεῦμα», ἐξ οὗ «θερὶ ζεὶ ζωὴν αἰώνιον», θεοῦ ἐστὶ κτῆμα. 160 πάλιν ὁ δίκαιος «ἐσκόρπισεν, ἔδωκε τοῖς πένησιν»· ταῦτα δὲ συνάγει ὁ κύριος εἰς ἑαυτὸν λογιζόμενος· «ἐπέινασα γὰρ καὶ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν», τὰ εἰς μικροὺς γενόμενα εἰς ἑαυτὸν συνάγων. 161 σπεύρωμεν γοῦν καὶ ἀναφέρωμεν αὐτῷ δεκάτας καὶ ἀπαρχάς. πονηρὸς οὖν ἐπειδὴ μηδεὶς ἀπέλαυσεν οὗ ἔσχεν ἀργυρίου τῶν δυναμένων συνεξετάσαι αὐτῷ τὰ θεῖα μυστήρια. ὀκνηρὸς δὲ ἐπεὶ ἐδειλίασεν ἐργάσασθαι. τραπεζῖται δὲ οἱ ἄκροαταὶ οἱ τὰ μὲν καλὰ κατέχοντες δόγματα, τῶν δὲ φαύλων ἀπεχόμενοι. ἀργύρια τοίνυν τοῦ κυρίου εἰσὶ τὰ ἔχοντα τὴν βασιλικὴν τοῦ θεοῦ μορφήν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ λόγου αὐτοῦ. 162 οἷον πίστιν ἔχοντι τὴν ἐκ τοῦ ἔφ' ἡμῖν δοθήσεται χάρισμα πίστεως, καὶ ἀπλῶς τῷ ἔχοντί τι τῶν ἐκ κατασκευῆς φυσικῆς ἐνυπαρχόντων αὐτῷ βελτιωθὲν προσοχῆ καὶ ἐπιμελείᾳ τὸ ἐνδεδόν ἀπὸ θεοῦ δοθήσεται. 163 σκότος δὲ ἐξώτερόν φησιν, ἔνθα οὐδεὶς φωτισμός ἐστίν, τάχα μὲν οὐδὲ σωματικός, πάντως δὲ οὐδεμία ἐπισκοπὴ θεοῦ φωτός. εἰ δὲ τὸ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου, αὕτη δὲ ἔξω τοῦ κόσμου, ὡς φασι τινες, κατὰ τοῦτο οἱ ἀνάξιοι τοῦ παντός κόσμου ἐκβάλλονται εἰς τὴν ἀβύσσον ἐκείνην, οὐδενὸς φωτίζοντος τὰ ἔξω τῆς τοῦ παντός κόσμου κατασκευῆς. 166 πρόβατα δὲ καλεῖ τοὺς ἁγίους διὰ τὸ ἡμερον ... τοὺς δὲ ἀσεβεῖς ἐρίφους διὰ τὸ πηδητικόν. 171 καλεῖ δὲ αὐτοὺς καταραμένους οὐκ ἀπὸ τοῦ πατρὸς· τὰ γὰρ ἴδια αὐτῶν ἔργα ποιεῖ αὐτοὺς ἐπικαταράτους. 178 δοκεῖ μὲν τισὶ μία εἶναι καὶ ἡ αὕτη παρὰ τοῖς εὐαγγελισταῖς ἅπασιν. 180 τάχα μὲν εἶποι τις

τέσσαρας εἶναι τὰς γυναῖκας περὶ ὧν ἀνέγραψαν οἱ εὐαγγελισταί. ἐγὼ δὲ μᾶλλον προστίθημι τῷ τρεῖς αὐτὰς εἶναι, καὶ μίαν μὲν περὶ ἧς ἀνέγραψε (ἀνέγραψαν Κοε) Ματθαῖος καὶ Μάρκος ὡς κλέν πολλοῖς ἄλλοις συνάδοντες τῆς εὐαγγελικῆς γραφῆς, ἑτέραν δὲ περὶ ἧς ὁ Λουκᾶς, διαφέρουσιν δέ τινα τῶν προειρημένων, περὶ ἧς ὁ Ἰωάννης· εἰ γὰρ καὶ ἐν Βηθανίᾳ ἀνέγραψαν τὰ κατὰ τὴν γυναῖκα γεγόμενα, Ματθαῖος καὶ Μάρκος ἐν οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ διηγήσαντο τὰ περὶ τούτων ἀπηντηκέναι, Ἰωάννης δὲ φησὶν ὅτι «πρὸ ἕξ ἡμερῶν τοῦ πάσχα ἦλθεν Ἰησοῦς εἰς Βηθανίαν, ὅπου ἦν Λάζαρος ὃν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν» καὶ τὰ ἐξῆς. 189 ἕτερος δὲ φησὶ «πρὸ μιᾶς τῶν ἀζύμων», ἡμέρας μνημονεύσας ἐκείνης, καθ' ἣν ἐν τῇ ἑσπέρᾳ τὸ πάσχα ἔμελλε θύεσθαι κτλ. 191 οἱ δὲ λοιποὶ μαθηταί, εἰ καὶ καθαρὸν εἶχον τὸ συνειδός, ἀλλ' οὐκ ἐκείνῳ μᾶλλον ἢ ἑαυτοῖς πιστεύοντες ἠγωνίων. 192 ἐνόμιζε γὰρ ὅτι ἔλαθεν τὸν κύριον κτλ. 6 τὸ δὲ τῆς λύπης πάθος ἢ (l. καὶ Diehl) τῆς ἀδημονίας οὐ περὶ αὐτὴν γένοιτ' ἂν τὴν θείαν φύσιν· παντὸς γὰρ ἐπέκεινα πάθους ἐστί. θελήσει δὲ φαμεν τὸν σαρκῶ θέντα λόγον καὶ τῶν τῆς ἀνθρωπότητος καθικέσθαι μέτρων κτλ. 219. φασὶ δὲ τινες ὅτι εἶχε τι αἰδοῦς πρὸς τὸν διδάσκαλον ὁ Ἰουδαῖος. 2 τούτῳ τῷ ὀνόματι οὐδένα οἶδαμεν τῶν ἀστέων καλοῦμενον· καὶ γὰρ καὶ ὁ μὴ ἔχων ἔνδυμα γάμου οὕτω ἐκλήθη· «ἐταῖρε, πῶς εἰσήλθες ὧδε;» καὶ πρὸς τὸν γογγύσαντα ἐργάτην λέλεκται· «ἐταῖρε, οὐκ ἀδικῶ σε». 222 ταῦτα δὲ εἶπεν, ἵνα μὴ οἰηθῶσιν ὅτι ἄκων ἔπαθεν. 227 καὶ οἱ δύο οὗτοι συμφωνήσαντες ψευδῆ εἶπον· οὐ γὰρ εἶπεν ὁ κύριος, ὅτι λύω τὸν ναόν, ἀλλὰ «λύσατε», καὶ οὐκ εἶπε «λύσατε τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ», ἀλλὰ «λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον», περὶ τοῦ ἰδίου σώματος λέγων, οἱ δὲ Ἰουδαῖοι καὶ (l. ὡς Kl) ψευδῆ οὔσαν ταύτην τὴν φωνὴν ἐδέξαντο. 229 ἄλλο τί ἐστὶν ὁ ὄρκος παρὰ τὸν ἐξορκισμόν· οἱ γὰρ δαίμονες πνεύματα ἀόρατα ὄντες ἐξορκίζονται, ἵνα ἐξομολογήσονται. σὺ δέ, ὦ Καϊάφα, ἑώρας τὸν Ἰησοῦν ἐστῶτα καὶ χωρὶς ἐξορκισμοῦ ἐπιτάσσοντα τοῖς δαίμοσι 230 καὶ τοιαύτην ἐξουσίαν τοῖς μαθηταῖς χαρισάμενον. ἐπεὶ οὐκ οὐ γνησίως αὐτὸν ἐπηρώτησεν, ἀρνήσασθαι μὲν ἑαυτὸν οὐκ ἐδύνατο ὁ Χριστὸς υἱὸν εἶναι τοῦ θεοῦ, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τὴν προπέτειαν τοῦ ἐρωτῶντος ἀπεκρίθη. 233 δεικνύς αὐτοῦ τὴν ἀσχημοσύνην (τὴν γύμνωσιν τῆς ψυχῆς) καὶ σύμβολον τοῦ διερρηχθαι τῆς παλαιᾶς ἀρχιερωσύνης τὸ ἔνδυμα. 236.30 εἰ δὲ μηδεὶς δύναται εἰπεῖν «κύριον Ἰησοῦν, εἰ μὴ ἐν πνεύματι ἁγίῳ», «οὐπω» δὲ «ἦν πνεῦμα 237 μα ἅγιον, ὅτι Ἰησοῦς οὐδέπω ἐδοξάσθη», οὐχ οἶόν τε ἦν οὐδὲ Πέτρον ὁμολογῆσαι, διὸ οὐδὲ ἐγκαλεῖται. πρὸς γοῦν τοὺς ὁμολογοῦντας λέγει ὁ σωτήρ· «οὐχ ὑμεῖς ἐστε οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν». ἐν δὲ τῇ αὐτῇ τοῦ ἀποκτινύντος γράμματος ἔτι ὧν καὶ ἐν Ἰουδαϊκαῖς παραδόσεσι καὶ ἐντάλλμασι καὶ διδασκαλίαις ἀνθρώπων οὐχ ὁμολογεῖ Χριστόν. τήρει δὲ ὅτι ἡ δευτέρα ἀρνήσις οὐκ ἔξω τοῦ πυλῶνος, ἀλλ' ἐν αὐτῷ. 238 αἱ οὖν τρεῖς ἀρνήσεις ἐν νυκτὶ καὶ πρὶν ἐπιστῆναι τὸ σημεῖον τῆς ἡμέρας τὸ διανιστᾶν ἐξ ὕπνου πεφυκός. τάχα δὲ εἰ μετ' ἀλεκτοροφωνίαν ἤρνεῖτο, ὅτε λέγεται «ἡ νύξ προέκοψεν, ἡ δὲ ἡμέρα ἤγγι κεν», ἀσύγνωστος ἦν. τάχα δὲ καὶ ὁ «τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος» ἐνουβρίσας οὐχ ἀρμόζει Πέτρῳ· 239 οὐ γὰρ ἦν «πνεῦμα». 240 ἀλλὰ καὶ ὁ γνοὺς τὸ «ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου» ἔξω γίνεται τῆς ἀρνεῖσθαι Χριστόν ποιούσης παιδίσκης. ὁ τοίνυν ἀκούσας τὸ «ἰδοὺ δὴ εὐλογεῖτε τὸν κύριον πάντες οἱ δοῦλοι κυρίου οἱ ἐστῶτες ἐν οἴκῳ κυρίου, ἐν αὐλαῖς οἴκου θεοῦ ἡμῶν» κτλ. ἵνα δὲ καὶ τῆς ἄλλης παιδίσκης ἀποστῶμεν, νοήσωμεν τὸ «ὡς ὀφθαλμοὶ παιδίσκης εἰς χεῖρας τῆς κυρίας αὐτῆς, οὕτως οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς κύριον τὸν θεὸν ἡμῶν». 241 ἐν τούτοις ὁ Πέτρος ἐξεληθὼν ἀπὸ τῶν ἀρνεῖσθαι ποιούντων αὐτὸν ἐκ τῆς ἐν τῷ ἡμαρτηκέναι πικρότητος πικροποιὸν ἐποίησατο ἐν τῇ μετανοίᾳ τὸν κλαυθμόν. οἱ μὲν Χριστοῦ μαθηταὶ νυκτὸς σκανδαλίζονται, οὗτοι δὲ οὐκ ἐν σκοτεινῷ προσέχοντες (l. προσκόπτοντες Kl) διὰ τὸ περιέχον, ἀρχομένης δὲ αὐτοῖς ἡμέρας ἐν ἀπροσεξίᾳ ἀμαρτάνοντες οὐ συγνωστοί. 242 πεπλάνηται δὲ καὶ

οϊόμενοι θανατώσαντες τὸν Ἰησοῦν σβέσαι αὐτοῦ τὴν διδασκαλίαν καὶ παύσειν τοὺς πιστεύοντας, αὐτοὶ μὲν οὖν ἔδωκαν τὸν «λέγοντα τοῖς ἐν δεσμοῖς ἐξέλθετε» καὶ τοῖς πεπεδημένοις «λύεσθε», πληροῦντες τὴν λέγουσαν προφητείαν «δήσωμεν τὸν δίκαιον ὅτι δύσχρηστος ἡμῖν ἐστίν» (Jes. 3,10). αὐτὸς δὲ εἰπὼν «διαρρήξωμεν τοὺς δεσμούς αὐτῶν» λέγει καὶ τὰ ἐξῆς ἐν τῷ ψαλμῷ. 244 ἄλλ' οὖν τὸ ἐν αὐτῷ λείμμα τῶν Χριστοῦ λόγων ἐνίκησε τὴν φιλαργυρίαν. διὸ οὐ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ οἶον ἐκβιαζόμενος, πρὸ δὲ τῆς ὑπὸ Πιλάτου κατακρίσεως τὴν μετάνοιαν δείκνυσιν. τάχα δὲ καὶ ἰδὼν τὸν Ἰησοῦν παραδοθέντα Πιλάτῳ ὑπεμνήσθη ὅτι καὶ τοῦτο εἰρήκει ὁ Ἰησοῦς καὶ ὅτι ἀναστήσεται. 245 ἀπήγατο μὲν εἰ καὶ διαπύρως μετανοῶν, «ἀλλ' οὐ κατ' ἐπίγνωσιν» ... ἴσως δὲ ὤθη προλαβὼν τὸν Ἰησοῦν τεθνηζόμενον καὶ ὑπαντήσας αὐτῷ ἰκετεύειν γυμνῇ τῇ ψυχῇ ὁμολογῶν τὴν καθ' ἑαυτοῦ κρίσιν, ὡς δεχθῆναι αὐτοῦ τὴν ἐξομολόγησιν. ... οὐδὲ μνησθεὶς μεθ' ὅσας περιστάσεις Ἰὼβ λέγει «εἰ γὰρ ὄφελον ἑμαυτὸν χειρῶσα σθαι ἢ δεηθεὶς γε ἐτέρου καὶ ποιήσει μοι τοῦτο», ἅτινα τὸ ὀπωσοῦν ἐξάγειν ἑαυτὸν τοῦ βίου ἀναιρεῖ. διὸ οὐ μετὰ τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ οἶον ἐκβιαζόμενος, πρὸ δὲ τῆς ὑπὸ Πιλάτου κατακρίσεως τὴν μετάνοιαν δείκνυσιν. 246 ἐπειδὴ μήπω κατακέκριτο ὑπὸ Πιλάτου ὁ Ἰησοῦς, «ὁ παραδιδούς αὐτὸν» Ἰούδας οὐ νομίζων θανάτου ψῆφον ἐξοίσειν κατ' αὐτοῦ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ προγνοὺς τοῦτο γεγονός ἐν συμβουλίῳ δυνάμει εἶδεν τὸν Ἰησοῦν δι' ὄλου κατακριθέντα. ἦτοι ἐπὶ τὸν Ἰούδαν ἀναφέρεται τὸ «κατεκρίθη» αἰσθόμενον οἶον κακὸν ἦν ὑπὸ θεοῦ καταδικασθεὶς ἢ ὁ «μετὰ τὸ ψωμίον εἰσελθὼν εἰς αὐτὸν σατανᾶς», παρὼν αὐτῷ, ἕως Ἰησοῦς παρεδόθη Πιλάτῳ, «ἀπέστη ἀπ' αὐτοῦ ἕως καιροῦ», ὡς χωρῆσαι τὴν μεταμέλειαν ... 247 φησὶ δὲ «ἡμαρτον παραδούς αἷμα ἀθῶον» οἰόμενός τι ἀνύσειν. διὸ ἀκούσας ὅτι «τί πρὸς ἡμᾶς; σὺ ὄψει» ρίπτει τὸ ἀργύριον καὶ ἀπάγχεται μὴ φέρων «τὴν περισσοτέραν λύπην». 248 ... καὶ γέγονε πνικτικὸς καὶ ἀκάθαρτος ἀπομείναντος τῇ σαρκὶ τοῦ αἵματος. καὶ τάχα δευτέρῳ κακῷ «τῇ περισσοτέρῃ λύπῃ» καταποθεὶς τοῦτο ποιεῖ, οὐ ζητήσας ὀρθῶς «τόπον μετανόιας» ... ὅρα δὲ εἰ μεῖζόν τι περὶ τοῦ σωτήρος ἐννοῶν ἐκεῖ ἔρριψε τὰ ἀργύρια. 250 ... ὁ δὲ Ἰησοῦς ἡρέμα ὑπαινωτόμενος τὸ ναὶ ὡς πάντων ἀνθρώπων βασιλεὺς ἔφη τὸ «σὺ λέγεις». ὡς ἐπὶ δημοσίῳ ἐγκλήματι παραδοθέντα αὐτὸν ἐρωτᾷ ὁ Πιλάτος λέγων «σὺ εἶ ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων;» ζητῆσαι εἰ μυκτηρίζων ἢ ἀμφιβάλλων οὕτως ἐρωτᾷ. 251 ... ἐπεὶ ὁ μὲν ἀρχιερεὺς διστακτικῶς ἠρώτησε λέγων· «εἰπέ ἡμῖν, εἰ σὺ εἶ ὁ Χριστός», Πιλάτος δὲ ἀποφαντικῶς. ὅρα δὲ εἰ μὴ τὸ μὲν «σὺ εἶπας» τῷ ἀρχιερεῖ λεγόμενον τὸν δισταγμὸν αὐτοῦ λεληθότως ἐλέγχει, τὸ δὲ «σὺ λέγεις» τῷ Πιλάτῳ τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ κυροῖ ... 252 διὰ τὸ ἀμετάτρεπτον αὐτῶν οὐδὲν αὐτοῖς ἀντιφθέγγεται, καλῶς δὲ οὐδὲ τῷ Πιλάτῳ ἀπεκρίθη, ὅτι ἀμφιβάλλει εἰ χρὴ αὐτὸν πρὸς τὰς ἀδίκους κατηγορίας ἀπολογεῖσθαι καὶ ὅτι διχογνώμων ἐστὶ περὶ αὐτόν. 253 δῆλον γὰρ ἦν ὅτι, εἰ ἀπελογήσατο καὶ παρέστησεν ἑαυτὸν οὐδενὶ ἔνοχον ἐγκλήματι, ἀπέλυσεν ἂν ὁ δικαστὴς αὐτὸν λαβὼν ὁδὸν τοῦ χρηστά περὶ αὐτοῦ ἀποφίνασθαι· ὅθεν καὶ ὁ ἡγεμὼν «ἐθαύμαζεν» αὐτόν, πῶς δὴ νάμενος εἶπεῖν πολλὰς ἀπολογίας ἐσιώπα ... οὐχ ἀπλῶς δὲ θαυμάζει, ἀλλὰ καὶ «λίαν»· τάχα μὲν διὰ τὸ ἄτρεπτον αὐτοῦ καὶ ἀτάραχον πρὸς θάνατον καὶ τὸ ἐν τούτοις γαληνὸν τοῦ προσώπου, τάχα δὲ ἐθαύμαζε καὶ τὴν ὑπὲρ ἀνθρώπων μακροθυμίαν. εἰκὸς ἄρτι ὑποσπόνδων γενομένων Ἰω 254 μαίσις Ἰουδαίων τὸν (I. τοῦ ΚΙ) κεχαρισμένον αὐτοῖς ἐν τῇ ἑορτῇ συγχωρεῖσθαι. καὶ Σαοὺλ δὲ συγχωρήσας τῷ λαῷ τὸν Ἰωνάθαν δηλοῖ πάτριον αὐτοῖς τὸ τοιοῦτο. 255 παλαιοῖς δὲ πάνυ ἀντιγράφους ἐν τῷ χώρῳ εὑρον καὶ αὐτὸν τὸν Βαραββᾶν Ἰησοῦν λεγόμενον. οὕτως γοῦν εἶχεν ἢ τοῦ Πιλάτου πεῦσις ἐκεῖ· «τίνα θέλετε τῶν δύο ἀπολύσω ὑμῖν, Ἰησοῦν τὸν Βαραββᾶν ἢ Ἰησοῦν τὸν λεγόμενον Χριστόν;» 257 ὅτι γὰρ φθόνῳ παρεδόθη, καὶ Πιλάτῳ δῆλον ἦν. ἄλλως τε δὲ προνοίας ἔργον τὸ ὄναρ, οὐ λεγόμενον μὲν τί ἦν, δεικνύον δὲ ὅτι οὐχ ἵνα μὴ πάθῃ ὁ Ἰησοῦς

έδειχθη, ἀλλ' ἵνα σωθῆ ἡ γυνή. μακαρία δὲ ἀπέχουσα ἐν ὀνείροις τὸ παθεῖν, ἵνα μὴ ὑπερπάθῃ. 258 εἰ δὲ σύμβολόν ἐστιν αὕτη τῆς ποτε ὑπὸ Πιλάτου κυριευομένης ἀπὸ τῶν ἔθνων ἐκκλησίας καὶ οὐκέτι οὔσης αὐτῷ ὑποχειρίου διὰ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ζητήσεις· ἀλλόφυλος γὰρ ἡ γυνή. 259 ὡς ἀφοσιούμενος τὸ πρᾶγμα τοῦτο ἐποίησεν ὁ Πιλάτος δίκαιον λέγων τὸν σωτήρα. παρὰ δὲ τὰ νῦν ἔθῃ Ῥωμαίων ἐνίψατο τὰς χεῖρας, ἴσως Ἰουδαϊκὸν ἔθος ποιῶν. 260 εἰκὸς δὲ κατ' ἀρχὰς τῆς Ῥωμαϊκῆς βασιλείας τὴν στρατιωτικὴν ἐπιστήμην οὕτω τὴν πρέπουσαν τάξιν ἔχειν, διὸ παρὰ τὰ <νῦν κλ> Ῥωμαίων ἔθῃ συναίεται ἐπ' αὐτὸν ἡ σπεῖρα καὶ ποιεῖ τὰ γεγραμμένα, διὰ τὸ ἀκοῦσαι αὐτὸν βασιλέα χλευαστικῶς ταῦτα ποιῶντες. εἰ δὲ ἡ σπεῖρα σύμβολον τῆς στρατιᾶς τοῦ πονηροῦ καὶ εἰ ὑπὸ τῶν ἀοράτων βασιλείων ἐνηργοῦντο (#5 ταῦτα Κοε) ἀγνοουσῶν τὴν οἰκονομίαν, ζητήσεις· 261 «εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν» φησὶν ὁ ἀπόστολος. μὴ νοοῦντες ἃ ἐποίουν. ὁ «στέφανος» δὲ ὁ «ἐξ ἀκανθῶν» αἰ ὑπὸ μεριμνῶν τοῦ βίου συμφυεῖσαι ἁμαρτίαι, 262 ἃς ἀναλίσκει τῇ ἑαυτοῦ κεφαλῇ ὡς θεός. ἦν λαβὼν ἀφ' ἡμῶν ὁ Χριστὸς αὐτὸς μὲν οὐκ ἐβλάβη, ἐποίησε δὲ ἰσχυράν, πολὺ τῆς προτέρας στερροτέραν. ἀντέδωκε δὲ ἡμῖν σκῆπτρον οὐρανῶν βασιλείας. 263 κατὰ μὲν τοὺς τρεῖς Σίμων βασιτάζων ἀναφέρεται τὸν Ἰησοῦ σταυρόν, κατὰ δὲ Ἰωάννην ἑαυτῷ βασιτάζων ὁ Ἰησοῦς αὐτόν. εἰ δὲ γέγονε κατὰ τὸ ῥητόν ἄμφοτερα, ζητήσεις, καὶ τί πρότερον, πότερον τὸ τέλος τοῦ βασιτάζειν τὸν σταυρόν Ἰησοῦς ἔλαβεν ἢ Σίμων· εἰκὸς γὰρ μηδενὸς θελήσαντος βασιτάσαι τὸν σταυρόν οὗτος ἔσωθεν πρῶτον ἐβάστασεν αὐτόν, ἐν δὲ τῇ ὁδῷ ἐπέθηκάν αὐτόν ἐπὶ Σίμωνα, 264 οὐ συντυχικῶς μὲν ἀγγαρευθέντα, προορισθέντα δὲ ὑπὸ θεοῦ διακονῆσαι τῷ σταυρῷ Ἰησοῦ, ἐν ᾧ «κόσμος ἐσταύρωται» τοῖς ἀγίοις «καὶ» οἱ ἅγιοι «κόσμῳ». ἐπεὶ δὲ Κυρήνη τῆς Πενταπόλεως ἐστίν, τροπικῶς φασὶν τὰς <ε' Diehl> αἰσθήσεις βασιτάζειν τὸν τῆς οἰκονομίας σταυρόν. καὶ ἐπεὶ Σίμων ἐρμηνεύεται ΥΠΑΚΟΗ, ὁ τῆς ὑπακοῆς ἐπώνυμος αἶρει αὐτόν. 265 περὶ τοῦ κρανίου τόπου ἦλθεν εἰς ἐμέ, ὅτι Ἑβραῖοι παραδιδόασιν τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἐκεῖ τετάφθαι, ἵν' ἐπεὶ ἐν τῷ Ἀδάμ πάντες ἀποθνήσκωμεν, ἀναστῆ μὲν ὁ Ἀδάμ, ἐν Χριστῷ δὲ πάντες ζωοποιηθῶμεν. 266 τὸν γὰρ οἶνον μετὰ χολῆς ἔφη Ματθαῖος γευσάμενον μὴ θελῆσαι πιεῖν, μὴ γεύσασθαι δὲ τὴν ἀρχὴν ἐσμυρνισμένον οἶνον Μάρκος. 270. ὁ μὲν Ματθαῖος παρατρέχων εἶπεν ὅτι καὶ οἱ συσταυρωθέντες ὠνείδιζον αὐτόν· ἀκριβέστερον δὲ οὗτος-ὥσπερ καὶ ἐπηγγείλατο- ἐξηγούμενος ἕνα φησὶν εἶναι τὸν βλασφημήσαντα, τὸν δ' ἕτερον ἐπιτιμᾶν αὐτῷ. 271 εἰκὸς δὲ καὶ κατὰ μὲν τὴν ἀρχὴν ἀμφοτέρους ὠνειδικέναι, ὕστερον δὲ τὸν ἕτερον μεταβεβληκέναι ἐπὶ τὸ πιστεῦσαι αὐτῷ, ὑπομνησθέντα τε ὧν ἐποίει σημείων καὶ ἰδόντα ἀρχόμενον σκοτίζεσθαι τὸν ἀέρα. ὅρα δὲ εἰ ὁ σωζόμενος ληστής σύμβολόν ἐστιν τῶν μετὰ ἁμαρτίας εἰς Ἰησοῦν πιστευσάντων καὶ λεγόντων· «Χριστῷ συνεσταύρωμαι», συμμορφιζομένων τῷ θανάτῳ αὐτοῦ, οἱ καὶ τῆς ἐν παραδείσῳ καταξιοῦνται διατριβῆς διὰ τὸ εἰρηκέναι τὸν κύριον τὸ «σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσῃ ἐν τῷ παραδείσῳ». 272 τότε γὰρ γίνονται ἐκλείψεις ὅτε πλησιάσωσιν ἀλλήλοις οἱ δύο οὗτοι φωστῆρες. γίνεται γὰρ ἐκλείψις ἡλίου, συνόδῳ ὑποδραμούσης αὐτὸν σελήνης, οὐ πανσελήνῳ ὅτε διάμετρος ἐστὶ τῇ σελήνῃ. 273 καὶ Φλέγων δέ τις παρ' Ἑλλησι φιλόσοφος μέμνηται τούτου τοῦ σκότους κτλ. 274 Ματθαῖός τε καὶ Μάρκος οὔτε ἥλιον οὔτε ἐκλειψὶν ὠνόμασαν, Λουκάς δὲ ... ὥσπερ ἡ περὶ τὴν Ἰουδαίαν γῆ καὶ αἱ πέτραι καὶ τὰ μνημεῖα. 275 πολλαχοῦ γὰρ ἡ γραφὴ πᾶσαν γῆν τὴν Ἰουδαίαν ὀνομάζει ... εἴτε σκοτεινῆς νεφέλης ἢ νεφῶν ὑποδραμουσῶν τὰς φθανούσας ἐπὶ τὴν Ἰουδαίαν γῆν ἡλιακὰς ἀκτῖνας 276 ἢ τοῦ ἐκεῖσε ἀέρος παχυνθέντος συμπαθοῦντος καὶ αὐτοῦ τῷ γεγονότι ... ὅτε «τοῖς Αἰγυπτίοις πεπολέμηκε δι' αὐτούς». 277 ... καὶ ἐπεὶ ἐν τῇ ἕκτη ἡμέρᾳ γεγένηται ὁ ἄνθρωπος, καὶ εἰκὸς τὸν ἄνθρωπον τῇ ἕκτη ὥρᾳ ἐσφάλλθαι, τάχα διὰ τοῦτο ὁ ὑπὲρ σωτηρίας ἀνθρώπων πάσχων ὥρα ἕκτη ἐκρεμάσθη (#5 τῆς ἕκτης ἡμέρας Pluc ἕκτη

ἡμέρα καὶ ἕκτη ὥρα Theophyl.) εἰκῶν δὲ τὸ σκότος τοῦ σκοτιζέσθαι τοὺς ἐπιβαλόντας χεῖρα τῷ φωτί· ὡς γὰρ Αἰγυπτίοις σκότος καὶ τοῖς υἱοῖς 278 Ἰσραὴλ φῶς, οὕτω καὶ νῦν τῇ μὲν ἐκκλησίᾳ φῶς, τοῖς δὲ Ἰουδαίοις σκότος τριῶν ὥρῶν, φωτὸς πατρικοῦ, ἀπαυγάσματος Χριστοῦ, ἐλλάμψεως ἁγίου πνεύματος. 283 ἡ δὲ φωνὴ ἐστὶν αὕτη· «πάτερ, εἰς χεῖράς σου παρατίθημι τὸ πνεῦμά μου». 284 ἀλλ' ἕως μὲν οὕτω τῆς ἡμετέρας ὑπεραθλήσας ζωῆς τὸν τῆς σαρκὸς θάνατον ὑπέμεινεν ὁ Χριστός, ἠπλωτό πως ἔτι τὸ καταπέτασμα. 287 ἐπεὶ δὲ καὶ «πέτρα ὁ Χριστός», καὶ οἱ μιμηταὶ αὐτοῦ ἀπόστολοι καὶ προφηταὶ πέτραι ὀνομάζονται ... «ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου Ἰησοῦ Χριστοῦ». 293 καὶ νῦν δὲ ἡ καταλιπούσα τὴν ΚΑΤΑ ΚΥΛΙΣΤΙΚΗΝ καὶ ΑΣΤΑΤΟΝ Γαλιλαίαν ψυχὴ καὶ ἐπομένη τῷ λόγῳ καὶ ποιούσα τὰ προσταττόμενα ὁρᾷ κατὰ ἀλήθειαν καὶ τὴν νεκρότητα τοῦ σώματος Ἰησοῦ καὶ τὸν τρόπον τοῦ μετ' εὐχῆς αὐτὸν παραθέσθαι τὸ πνεῦμα τῷ πατρί ... πολλῶν δὲ οὐσῶν καὶ ἄλλων γυναικῶν κατ' ἐξοχὴν αὐταὶ ὀνομάσθησαν αἱ μᾶλλον θεωροῦσαι καὶ διακονοῦσαι καὶ κρεῖττον ἀκολουθοῦσαι· ἡ ἀπὸ τοῦ μεγαλισμοῦ Μαρία 294 (Μάγδαλα γὰρ ΜΕΓΑΛΥΣΜΟΣ ἐρμηνεύεται) καὶ ἡ τῶν ἐπωνύμων τῶν πατριαρχῶν μήτηρ, τοῦ ΠΤΕΡΝΙΣΑΝΤΟΣ τὸν ἀδελφόν, καὶ ἐφ' ᾧ γεννηθέντι λέγει ἡ μήτηρ «προσθέτω μοι ὁ θεὸς υἱὸν ἕτερον», καὶ ἡ τῶν ΥἸΩΝ ΤΗΣ ΒΡΟΝΤΗΣ μήτηρ ὀνομαζομένη (#5 παρὰ Μάρκῳ Β Matthaei) Σαλώμη ἧ ἐστὶν ΕΙΡΗΝΗ (l. ΕΙΡΗΝΙΚΗ Κl) 295 τέλος δὲ τῶν καταλιπόντων τὴν Γαλιλαίαν τῶν ἐθνῶν καὶ ἀκολουθούντων Ἰησοῦ τὸ μὴ μόνον ἀναβαίνειν εἰς Ἱερουσαλὴμ, ἀλλὰ καὶ σὺν αὐτῷ.